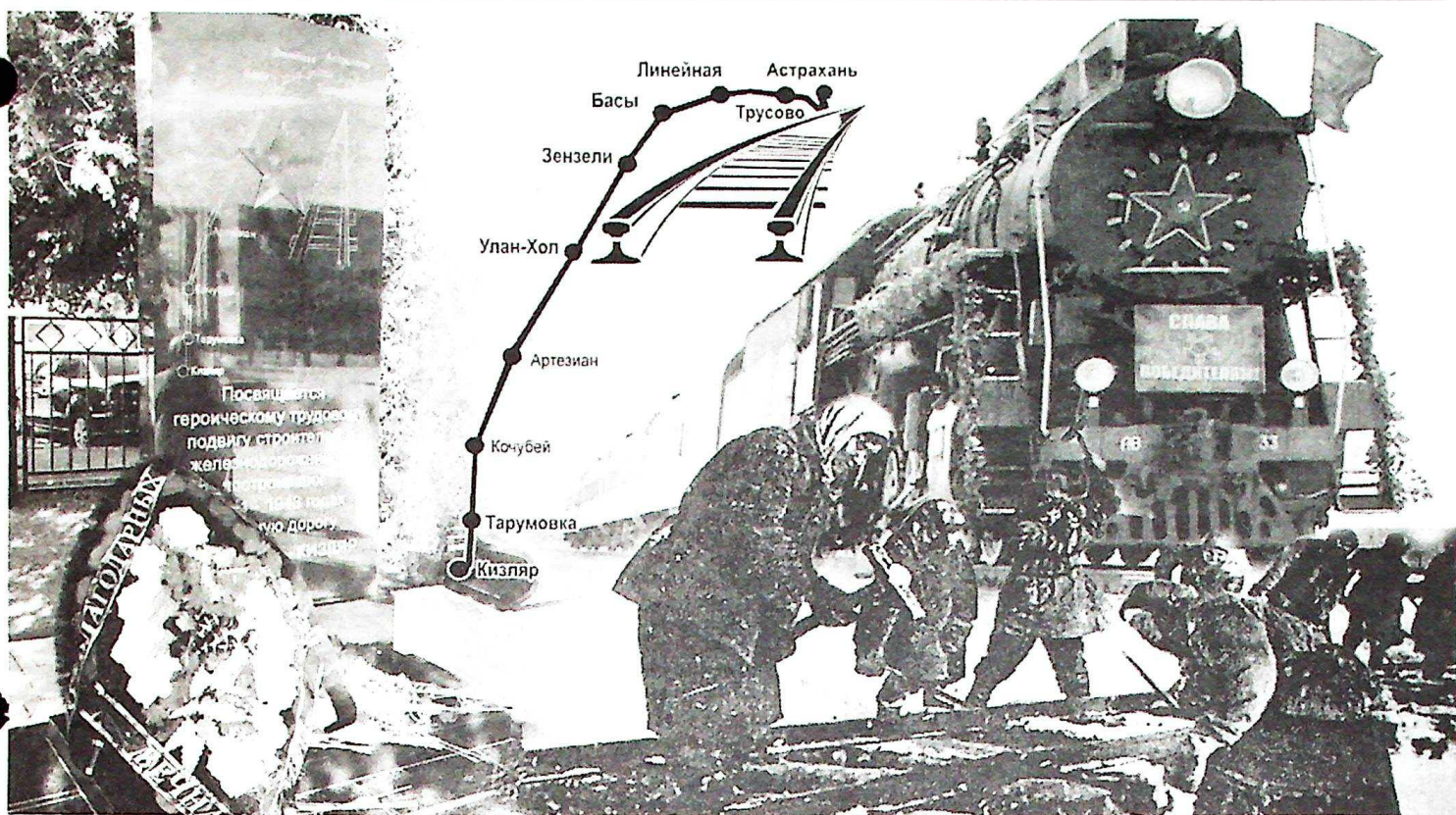

Мана өвкнрин баатр керг мартгдшго

Найн негн жил хооран өршөнгү уга дэн болжасн цагла 1941-ч жилд Хальмг Танһчд Кизлэр-Дэдрхн төмр хаалһ эклэд тосхгдла. Эн ик кемжэтэ тосхлт нуувчин бээлд кү-цэгджэлэ, «НКПС №8» гиж терүг нерөджэлэ, тегэд ода тер дээнэ диилврн төлэ аһу ик чинр зүүжэсн объектн туск бэрмг цаасиг олж авхд күнд билэ гиж Кизлэр-Дэдрхн төмр хаалһин тосхачнрин ветеранмудын олна бүрдэчин ахлач Сергей Кукуев келнэ.

Болв мана таңһчд дээнэ шунлтта ветеран Тагир Гаряевич Баерхавин нилчэр Кизлэр-Дэдрхн төмр хаалһ тосхлһнд орлцжасн баатр улст таңһчин хардврн шиидврэр пенсинь өөдлүл. Дэдрхнд болн Кизлэрт тиим юмн уга. Төмр хаалһин нуувчин төсв ахр болзгт 9 сарин эргид күцэгдлэ, шин төмр хаалһ эдлврт орла.

Тиим чинртэ объект тосхлһна туск шиидврэн 1941-ч жилин ноха сарин 16-д Советск Союзин хол йосна элчнр – ВКП(б)-н ЦК болн СССР-ин Совнарком хамцу сүүртэн батлж авла. 335 дууна төмр хаалһ Кизлэр станцас эклээн авад, цааранднь Хальмг теегэр, Көк тенгсин көвөһэс хол биш тосхгдэд, Трусово станц күртл йовх зөвтэ бээсмн, цааранднь Ижл холын тагтар Дэдрхн күртл күрсмн.

Нуувч нертэ «НКПС №8» гидг шишлн тосхлт Баку балһсна эргнд харһж авчасн нефтиг хамгин ахрхн Кизлэр – Дэдрхн төмр хаалһар зөөхин төлэ күцэгдлэ. 80 жил хооран мана өвкнр – күүкд улс, арвтир, көгшд эн алдр тосхлтыг эдлврт орулла. Эн Кизлэр-Дэдрхн хаалһ Сталинградын дээлдэнд бэрсн диилврт ик тэвцэн орулла, энүгэр нефть, бензин, танкс, зер-зев, хот-хол болн нань чигн кергтэ юмн зөөгджэлэ.

335 дууна хаалһиг тылд үлдсн оln улс тосхла. Арвтир бээсн күүкд-көвүд ода йир харсн медэтир болв. Эднэс ода цуг таңһчар 63 күн үлдв. Тер тоод Бадма Ахвяевна Санджи-Гаряева, нег класст сурчасн, хөөннь төмр хаалһ болн цегрэ аэродром тосхжасн Петр Лиджанович Четырев болн Санджи-Горя Сохаевич Джекиев болн нань чигн улс ода Яшкулин, Лаганя, Хар һазра, Устин райодт болн Элст балһснд бээнэ.

Мана өвкнр 6 сай аһу кубометр һазр малтж, төмр хаалһин ул-сүүр кев, Хальмг Таңһчин иргимүдэс нань Дагестана, Сарпулин болн Дэдрхнэ тосхачнр орлцла. Кизлэр-Дэдрхн төмр хаалһ тосхачнрин санлд нерөдсн тасрхан угаһар көдл-

дг экспозиц Келн-улсин музейд Элстд 2017-ч жилин лу сард секгдлэ. «Ода тер һаэхүлиг бидн Аһшт үзүлхэр седжөнэвидн. Яһад гихлэ мана «Кизлэр - Дэдрхн» хаалһ тосхачнр Сталин-градын дээлдэнд диилвр бэрхин төлэ икл гидг тэвцэн орулла, терүг Аһшин амтн өөдөнэр үнлжэнэ», – гиж Сергей Кукуев күүндврн йовудт темдглв.

Тер мет Дэдрхнд чигн эн һаэхүл үзүлгдлэ. Давсн жилд Дэдрхнд бас төмр хаалһ тосхачнрт бумб тэвгдв. Дээнэ цагт эн тосхлтыг бүрдэлһнд ВКП(б)-н Хальмг обком болн Хальмг АССР-ин Улсин Комиссармудын хүүв шунлттаһар орлцжала. Хальмг Таңһчин төлэ эн тосхлт бас ик чинр зүүжэсмн, яһад гихлэ хаалһин 280 дууна утнь таңһчин һазрин аһуд оржасмн. Эн хаалһ мана таңһчин экономик, сойл болн йирин бээдл-жирһл ясрулһнд ик нилчэн күргх зөвтэ бээсмн. «Мана өвкнр эмэн эрвллго, цуг күчн-чидлэн агсж эн объектд баатр кевэр көдлжэлэ, фашистнрин бомбдлһ-нас ээлго ик чинртэ кергэн күцэжэсмн. Ик зөргтэ, өврмжтэ баатр йовдл эдн күцэсмн. Эн хаалһ тосхнав гихэд кесгнь гемтэ-шалтгта болв, эмэн өгв. Тиим кевэр мана өвкнр Алдр Диилврт ик тэвцэн орулсмн», – гиж таңһчин Толһач Хаска Бату хальмг оln улсин күцэсн аһу ик чинртэ кергиг үнлв. Һаха сарин 15-д мана таңһчд Төрскэн харсгч Алдр дээнэ жилмүдт Хальмг АССР-ин келн-улс күцэсн алдр баатр йовдлын санлын өдр темдглжэнэ. Эн өдрлэ бидн цуг ветеранмудын, Кизлэр-Дэдрхн төмр хаалһ тосхачнрин болн сээһэн хээсн цуг орлчачнрин аһу ик ач-тусинь темд-глжэнэвидн, дээнэ күнд жилмүдт эднэ бэрсн күч-көлснэ ди-илвр кезэ чигн мартгдшго.

Жил болһн Санлын өдр бүкл таңһчар темдгдлнэ, өцкл-дүр Артезиан-Улан Хол хаалһар ветеранмуд болн теднэ элгн-садн йовж, тер күнд цагиг тодлад, энд митинг болн концерт болв. Тер мет Элстд эндр төмр хаалһин вокзалд митинг болн концерт болхмн.

Хальмг Таңһчин цуг келн-улс Алдр Диилврт ик тэвцэн орулла, эдн төмр хаалһ тосхлһнд, Көк тенгст заһс бэрж, дээчнрин төлэ дулан хувц белдж, танксин болн самолет-мудын колоннс фронтд йовулж чидлэн эрвллго көдлжэлэ, мана өвкнрин күцэсн алдр кергүд кезэ чигн хальмг улсин оlnа санлд үлдх.

ТҮРВЭН Һуна
(Эн төрөр 3-ч халхд умшн)